

DİN VE DEVRİM

Muharrem BALCI (*)

9 Ağustos 2024

Din de devrim de acılar ve ıstıraplar içinde doğar. İkisi de refah ve konfor içinde yok olup gider...

Din de devrim de gerçekleşirken, kendini boğacak meselelerini, strüktürlerini (temel argümanlarını) doğurur.

Resmî strüktürler ne devrimci ne de dinîdir.

Devrime karşı olanlar dinde bulunmuşlarsa, o zaman ancak resmî dinde yani kilise, manastır ve hiyerarşide, diğer bir ifadeyle müesseseseleşmiş sahte dinde bulunmuşlardır.

Ve tersine sahte devrim, strüktür, bürokrasi olarak devrim her yerde müttefikini keza strüktür ve bürokrasi şeklini alan dinde bulmuştur.

Devrim yalan söylemeye ve kendi kendine hıyanet etmeye başladıktan sonra sahte dinle müşterek bir dil bulabilmiş demektir.¹

Şimdi dindarlarla, devrimcileri açıklayan bir bölüme geldik:

Din de devrim de acılar ve ıstıraplar içinde doğar.

Peygamberimizin bir hadisinde bahsedildiği gibi, “İslam, gariplerin dinidir”.

İkisi de refah ve konfor içinde yok olup gider.

Yani “konformizm”² denen şey dini de çürütüyor, devrimci anlayışı da ki, devrimci anlayışın İslami literatürde ifadesi “inkılap”tır.

Dini bozan söylem ve hallerden biri “konformizm”dir. Konformizm, lüks içinde yaşamak değil,³ doğru veya yanlışlığını düşünmeden itirazsın, eleştirisiz geleneği sürdürmek, “uydum kalabalığa” anlamınadır... Muhafazakârlıkla iç içe bir kavram ve olgudur.⁴

(*) Bu makalede ALİYA VE ARKADAŞLARI ÖRNEKLİĞİNDE GELECEK TASAVVURUMUZ VE YOL HARİTAMIZ (Mahya Yayıncılık, İst. Haziran 2024) adlı kitabımızdan yararlanılmıştır.

¹ Aliya İZZETBEGOVİÇ, age., s. 92.

² Konformizm: Uymacılık, uygitsincilik. Yerleşmiş gelenek, âdet, inanç ve düşüncelere itiraz etmeden, eleştirmeden uyma.

³ Ömer YILDIRIM, “Konformizm; keyfine, konforuna düşkün, konforlu hayatı seven kişilerin davranışlarını değil; kabul edilen standartlara uygun davranışlar sergileyen bireylerin yaşam anlayışını ifade eder” (<https://www.felsefe.gen.tr/konformizm/>)

⁴ Özcan YENİÇERİ, “Konformizm, Yozlaşma ve İtaatsizlik”.

...Bugün dünyada “en etkin” ve “en güçlü” olan ülkeler kaynakları bol olan ülkeler değil, toplumsal aklını en iyi organize eden ülkelerdir. Bireysel, toplumsal ve örgütsel olarak beyin potansiyelini kullanmayı öğrenmek başarılı olmanın en önemli gerekleri arasındadır. Herkesin aynı görüşte olduğu bir örgütte dinamizm, hırs ve aktivite olmaz. Modern toplumun bütün kazanımları mevcutla yetinmeyen insanların çalışmalarının ürünüdür. Pasifizm, statüko ve dalkavukluk, üreticiliğin baş düşmanıdır. Bir yönetim, etrafındakileri, itiraz bilmeyen, yumuşak başlı ve evet efendimci tiplerden seçmişse, başarısızlık için başka hata yapmasına gerek yoktur.⁵

Belli bir statüko içinde, emir komuta zincirinde yürüyen resmî kültürler yani resmî devlet statüsünde ortaya konan olaylar ne dinîdir ne de devrimcidir. Yani ne bir Tanrısal anlayıştan ne de devrimci bir anlayıştan beslenir; onlar ihtiyaçtan beslenir, menfaat veya başka şeylerden.

Çok iddialı şeyler söylüyor Aliya. Bütün bunlar, Aliya ve Arkadaşları'nın mücadele düşüncesini oluşturuyor. Bu düşünceler *ALİYA VE ARKADAŞLARI ÖRNEKLİĞİNDE GELECEK TASAVVURUMUZ VE YOL HARİTAMIZ* kitabımızın 2. bölümünde incelediğimiz *İslam Beyannamesi*'ni, oradaki yol haritalarını ve gelecek tasavvurlarını oluşturmuştur. Aliya'nın resimlerini gören Müslümanlar, Aliya'yı tanımlarken, genelde Türkiye'deki laik, bürokrat veya siyasi tiplerle karıştırırlar, benzeştirirler. Elbette ki bu şekilde basitçe, laik, bürokrat veya siyasi tiplerle ilgisi kurulamaz, kurulmamalı. Aliya, bizde pek örneği olmayan hukukçu, felsefeci, aktivist, bilge bir siyasetçi. Fakat sıradan bir siyasetçi değil. Bir eylem adamı, özgürlük savaşçısı ve lider. Ancak Akif Emre'nin de çok yerinde ve başka kimsenin vurgulamadığı gibi bu özellikleri, nezdimizde, Aliya'nın entelektüel yanını gölgelenmemeli.⁶

“Devrime karşı olanlar dinde bulunmuşlarsa” yani bir devrimci ve bir inkılabî düşünce sahibi olmayanlar, bir dinî cemaatin/topluluğun içerisinde olmuşlarsa; *“o zaman ancak resmî dinde yani kilisede, manastır ve hiyerarşide, diğer bir ifadeyle müesseseleşmiş sahte dinde bulunmuşlardır”*.

Yani “gerçek din, devrimi reddetmez” anlamında bir söz. “Devrime veya inkılabî düşünceye karşı çıkıyorsunuz; bir yandan da kendinizi dindar ya da işte dinci veya İslamcı olarak telakki ediyorsunuz”; o telakkinin, aslında sahte bir din telakkisi olduğunu söylüyor. Benzer nitelemeyi devrim için de yapıyor:

⁵ Özcan YENİÇERİ, agm.

⁶ Muharrem BALCI, a.g.e. s. 15

Ve tersine sahte devrim, her yerde müttefikini, strüktür ve bürokrasi şeklini alan sahte dinde bulmuştur. Devrim/değişim, yalan söylemeye ve kendi kendine hıyanet etmeye başladıktan sonra ki, biz buna “sağcılaştıktan/sağcılaşmaya⁷ başladıktan sonra” diyoruz.

Sahte dinle müşterek bir dil bulabilmiş demektir.

Hangi din ve devrimci harekette olursa olsun, devlete ve bürokrasiye yakınlaşan her türlü devrimci hareketin geleceği noktanın, sahte dinle buluşma olduğunu yani bizim güncel ifademizle “sağcılaştığını” anlatıyor.

Merhum Cemil Meriç’in konuya ilişkin açılımını burada zikretmeden geçmek olmazdı. Cemil Meriç, *Mağaradakiler* adlı kitabında liberalizm felsefesi ve yaşantısı ile kuşatılmış muhafazakâr/konformist insanın bu halini, “Derisinin içine hapsedilmiş, ipek böceği gibi kendi kozasını örmekten daha fazla özgürlüğü olmayan çağdaş insanın kendisini hür sanmasını hür bir kümeste hür bir ‘tilki hürriyeti’nden farksızdır”⁸ şeklinde açıklar.

Ayrıca Batı’da din-insan veya Tanrı-insan ilişkisinde sadece Hıristiyanlık düşüncesinin egemen olduğunu varsaymıyoruz. Malumdur, Hıristiyan dünya, Tanrı-insan ilişkilerinde tam anlamıyla din dışı/seküler⁹ bir anlayışa ve uygulamaya sahiptir. Hakikat yerine özgürlükleri tercih ettiği için tabii/doğal hukuka yatkındır. Esasen pozitif hukuk da tabii hukukun varmak istediği sonuçlara sınırsız özgürlükler yoluyla ulaşmak ister. Bu haliyle de Tanrı-insan ilişkilerinde tam bir ilkesizliğe ulaşır.

Batı düşüncesi varlık, Tanrı ve İnsan gibi temel dünya görüşü veya zihniyet konularında İslam dünyasından çok farklı bir paradigmaya sahiptir. Öz olarak “ilkesizlik” kavramıyla açıklayabileceğimiz bu paradigma farklılaşmanın ana sebebidir.

⁷ Türkiye’de Aliya’yı en iyi anlayan ve anlatan Akif Emre Müslümanların Soğuk Savaş şartlarından etkilenmelerinden bahseden yazısında: “Müslümanca düşünmeyi erteleyen sağcılaşma olgusu Müslüman hassasiyetin fikriyata dönüşmesini engelleyici işlev gördü. Devlet politikalarına paralel olarak İslami düşünüş biçimlerini rehin alan bu sağcılaşma refleksi siyasal anlamda hayli kullanışlı bulunuyordu. Siyasal etkenler bir yana komünizmin ve Türkiye’de sol siyasetin dinle kurduğu ilişkinin mahiyeti Müslümanca düşünüş biçimlerinin muhafazakârlığa evrilmesine de neden oldu. (...) Kapitalizmin ‘tarihin sonu’nu ilan ederek komünizm karşısında zaferini ilan edişine sevinenler aynı zamanda paradigmatik olarak modernitenin, kapitalizmin de yenilgisini ilan edilmesini kavramak yerine, kapitalizm adına komünizmin ölümüne sevinmeyi yeğlemeleri entelektüel uyuşukluktan başka bir şey değildi. (...) İsrafın, faizin haram kılındığı bir sistemde nasıl bir kapitalizm gerçekleşebilir? Bu soru tek başına kapitalizmin icadından beri cevap vermediği temel bir sorudur. Ve Müslümanlar bu soruyu sormayı unutup helal ve haramı gündemlerinden çıkartarak ekonomik anlamda da sekülerleştikleri için kapitalizmin İslam versiyonuna dair güzellemelere kulak kabartabiliyorlar” (Akif EMRE, “*Kapitalizmin İğvasına Kapılmak*”).

⁸ Özcan YENİÇERİ, agm.

⁹ Sekülerlik, Yahudi ve Hıristiyan geleneğinde, dışarıdan bir yabancı, din adamı olma-yan kişi anlamında da kullanılan bir kavramdır. Ancak bu çalışmada Aydınlanma’dan sonra ortaya çıkan ve ilahi temelli her şeye meydan okuyup insanı merkeze alan, akli mutlaklaştıran ve aşkın olanı reddeden modern zamanlara ait düşünceler bütünü içinde “dine müdahale” anlamıyla ele alınmaktadır.

Tanrı'dan ateşi "çalın" Prometheusçu insan anlayışı ile Tanrı'nın "Adem'e eşyanın isimlerini öğrettiğine" inanan insan anlayışı neredeyse birbirine zıt Tanrı-İnsan ilişkisinden bahsetmektedir. Tanrı'dan ateşi çalan insanın Tanrı anlayışı ile Tanrı'nın kendisine bizzat "bilgi"yi öğrettiği insanın Tanrı anlayışı, sadece farklılıktan ibaret kalmayacak, insanın bilim yapma ve bilgi anlayışına da etkileri olacaktır. "Hakikat varsa özgürlük yoktur" ifadesi bir bakıma bugünkü Batı metafiziğini ve varlık anlayışını özetler niteliktedir ve buna göre, eğer bir hakikat varsa da bu "sosyolojik hakikat" olacaktır.¹⁰

Tüm bu anlatılar, seküler Batı düşüncesinin insan-insan, insan-tabiat, insan-Tanrı çatışması üzerine kurulu olduğunu gösteriyor. Bu düşünüş tarzıdır ki insanlığa yönelik tehditler oluşturarak dünyayı tüm canlılar için yaşanmaz hale getirmiştir. Üstelik Batı, bu hali "devrim" olarak niteler. İslam ise "inkılap" olarak niteler ancak aradaki fark, seküler düşüncenin "yıkım", İslam düşüncesinin ise "ihya" ve "tecdid/yenilenme"yi ihtiva etmesidir. Çatışmacı düşünce aynı zamanda ilerlemeci anlayışın da temelidir. Kâmil Ergenç'ten okuyalım:

Batı düşüncesi, çatışmadan beslenir. Öyle ki çatışmayı "ilerlemenin" muharrrik gücü olarak görür. İlk çatışma İnsan-Tanrı arasındadır. Antik Yunan'dan esinlenen bu yaklaşımın izleri Zeus-Prometeus kavgasında görülebilir. Tanrı, insanın düşmanıdır. Bilgiyi (ışığı) ondan saklamıştır. Özgürleşmenin/aydınlanmanın yolu ise bu bilgiye ulaşmaktır. Mitolojiye göre Prometheus, bu bilgiyi çalarak insana ulaştırmış ve onu özgürleştirmiştir. Ancak bu eyleminin bedeli ağır olmuştur. Bir kayaya zincirlenmiş, ciğerlerini yemesi için başına bir akbaba bırakılmıştır. Demek ki insan özgürlüğünü/aydınlanmasını Tanrıyla kavgaya-çatışmaya borçludur. Bu yaklaşım modern paradigmanın da serlevhasıdır. Hümanizmin (b)esin kaynağı da burasıdır. Fakat "çatışma" sadece Tanrıyla sınırlı değildir. Aliya'nın Darwin-Michelangelo karşılaştırmasında da dikkat çektiği üzere tabiat da "çatışma" merkezli okumaya tâbi tutulur ve o çok bilinen "büyük balık, küçük balığı yutar" basmakalıp sözü modern sosyal bilimlerin temel dayanağı hâline gelir.¹¹

Düşünce Oluşumları

Günümüz insanının bilgiye ulaşırken ve bilgiyi değerlendirirken üzerinde pek durmadığı önemli bir açımdan bahsedelim: İnsan tabiat ve Yaratıcı ilişkisinde, eşyayı tanıma ve değerlendirme ameliyesinde, düşüncemizin nasıl, hangi bileşenlerden oluştuğuna dair bilgiyi genelde es geçimiz. Veya zaman zaman hatırlayıp yeniden gündemimize getirerek sağlamasını yapmayı unuturuz. Kendimizi tanımlarken nasıl bir düşünce oluşumundan geçtiğimizi dikkate akmadan

¹⁰ Latif Tokat, "Modern Batı Dünya Görüşünün Tanrı ve İnsan Tasavvuru Açısından Tahlil ve Eleştirisi".

¹¹ Kâmil Ergenç, "Aliya'yı Anla/t/mak".

veya dikkatlere sunmadan vardığımız sonuçları konuşur tartışırız. Bu durumda kendimizi tam olarak nerede konumlandırdığımız anlaşılmaz veya anlatabilmiş olmayız.

İnsanlığın oluşumundan bu yana iki tür düşünce oluşumundan bahsedebiliriz. Birincisi İslami Düşünce Oluşumu, ikincisi Seküler Düşünce Oluşumu.

Seküler düşünce oluşumu

Seküler düşünce oluşumu, bilinen ilk medeniyet olan Hint Medeniyetinde görülmektedir. Hint Medeniyeti panteisttir. Bilinen en eski panteist fikirlerin Hindu dini metinlerde bulunduğu bilinmektedir. Panteizm; Tanrı-âlem ikiliğini/düalizmini ya da çokluğunu/plüralizmini ortadan kaldıran, Tanrı'nın her şeyi ihtiva ettiğini, O'nun varlıklar alemi içerisinde her şey olduğunu, dolayısıyla tabiatın ve insanın müstakil varlıklar olarak görülemeyeceğini, bunların sadece ilahi varlığın farklı tezahürlerinden ibaret olduğunu benimseyen dinî ve felsefi bir akımdır. Gerek teist dinlerde gerekse materyalist, natüralist ve agnostik anlayışlarda panteist eğilimlere rastlamak mümkündür. Varlıklar âleminde her şeyin tek bir kaynağa indirgenmesi (monist) ya da tek bir ilkeye bağlanması anlayışı, felsefede antik çağa kadar gider¹²

Panteizmin maddeci ve ruhçu olarak iki türü tarih içinde var olmuş ve yaşamaktadır. Maddeci ve ruhçu panteizm farklı izah sadedinde ifade edilse de temelde din anlayışına müdahale olma özelliği ile sekülerdir.

Yunancada pan (hep, tüm, herşey) ve iheos(tann) kelimelerinin birleşmesiyle oluşmuş bir felsefe kavramı olan Panteizm (Pantheism), tanrı ile evrenin bir ve aynı şey olduğunu savunur. Dolayısıyla bütün eşyanın Allah olduğuna inanır.

Tanrı ile evrenin aynı şey olduğunu savunan Panteizm, bu özelliğinden dolayı iki şekilde anlaşılabilir:

1- Gerçek olan yalnızca Allah'tır. Evren birtakım görünüşlerin (Manifestations) ve sudurlann (Emanations) toplamından başka bir şey değildir. Spinoza'nın görüşü budur.

2- Gerçek olan yalnızca evrendir. Allah, varolan şeylerin toplamından ibarettir. Hol-bach ve Didcot gibi filozofların görüşleri bu paraleldedir. Buna çoğunlukla Tabiatçı Panteizm (Pantheism Naturaliste) veya Materyalist Panteizm (Panteism materia-liste) adı verilir.

Panteizm, bu iki şekil altında ve az-çok açık olarak, önce Hindistan'da Aryalar, Brahmanlar ve Budistler; Yunanistan'da Elealılar, Stoalılar ve Yeni-Platoncular; Yeni çağ Avrupa'sında

¹² Zafer ÇAYLI, "Ferit Kam'ın Panteizm Eleştirisi Bağlamında 'Vahdet-i Vücûd' Anlayışı".

Bruno gibi bazı filozoflar tarafından; yeni zamanlarda ise Spinoza, ve Fichte gibi filozoflar tarafından kabul edilmiştir. Burada göz önünde bulundurulması gereken şey, Panteizm'in ilk olarak Hindistan'da dini bir inanç olarak ortaya çıkması ve daha sonra Yunanistan'da felsefi bir görüş haline gelmesidir.

Yunan felsefesinin ilk çağları belli belirsiz bir panteist anlayış içindedir. Örneğin, Fizikçiler adıyla bilinen Milet Okulu filozofları, varlığın oluşumdan tek bir ilke kabul ediyorlardı. Onlara göre bu temel ilke canlı ve aynı zamanda yaratıcıydı. Varolan her şeyin, varlığını ondan aldığı bu ilke, en yüksek tanrıdır ve kendine özgü devamlı bir hareket ve canlılığa sahiptir. Aristoteles'in bildirdiğine göre bu anlayış, aynı zamanda her şeyde tanrıların gizli olduğuna inanmaktadır. “Her şey tanrılarla doludur” demek “her şey canlıdır” demekle aynı anlama gelir.

Elea Okulu'nun kurucusu olan Ksenofanes, genel olarak, felsefi anlamdaki Panteizm'in ilk temsilcisi olarak görülür. O, bütün gücüyle, ilâhî varlığı sonsuzca çoğaltan çok tanrıcılığa (politeizm) ve Allah'ı insan biçiminde (antropomorfizm) düşünen, ona bütün insan ihtiraslarını yükleyen görüşlere karşı mücadele etmiştir. Ona göre asla insanla karşılaştırılmayacak derecede yüksek ve bir tek tanrı vardır. Değişmez ve hareketsiz olan bu tanrının, istediği şeyi yapması için sağa sola gitmeye İhtiyacı yoktur. Her şeyi düşüncesiyle ve hiçbir zorluk çekmeden idare eder. Görüldüğü üzere Ksenofanes bir monoteizm'e inanmaktadır. Ancak onun monoteizmi Hıristiyanlık ve İslâm'inkinden farklıdır. Çünkü Ksenofanes'in tek tanrı tasavvuru panteist karakterlidir; yani burada tanrı, bir yaratıcı değil, evrenle bir ve eşit olan varlıktır. Eğer tanrıya bir şekil vermek gerekseydi, onu evren şeklinde, yani küre biçiminde düşünmek gerekirdi. Hareketini kendisi yaratan bu evren, tanrının kendisidir. Demek ki Ksenofanes'de bir taraftan tanrı kavramına ahlaki bir öz kazandırıldığını, bu tasavvurun halkın kaba görüşlerinden temizlendiğini, öte yandan da tanrı ile evrenin bir ve eşit sayıldığını görüyoruz.

Sadece maddî olanın gerçek olduğu görüşünü savunan Stoacılar da materyalist bir panteizm taraftarıdır. Onlar da evreni, içi ruhla dolu olan maddî bir şey olarak anlıyorlardı. Stoacılar göre maddî ve cismanî olan gerçeklik, canlı bir bütün teşkil eder. Madde bu canlılığını, bütün maddî varlıklara nüfuz eden bir âlem ruhundan alır. Onlar maddî bir şey olarak düşündükleri bu âlem ruhu'nu aslî ateş ile özdeşleştirirler. Çünkü en ince bir unsur olan asli ateş, bütün eşyaya nüfuz edebilme yeteneğine sahiptir. Bu da bütün evreni tek bir varlık halinde birleştiren kuvvettir.

Daha sonra Giordano Bruno (1548-1600), evrenin yaratıcısı, ya da hareket ettiricisi olmayan, fakat sadece ruhu olan bir tanrı inancını savundu. O da bir panteizm savunucusu olarak, tanrı ve evrenin bir ve aynı şey olduğunu ileri sürüyor. Fakat bir tanrıtanımsızlık suçlamasından kurtulmak için, tanrıyla evreni bir şey saymanın, onu inkâr etmek değil, aksine yükseltmek olduğunu söylüyor.

Nitekim Spinoza (1632-1677) da sonsuz ve kendi kendisinin sebebi olan tek bir cevher görüşüyle monoteizm'den, yani tek tanrı inancından monoteisme, yani tek bir ilke görüşüne geçiyor. Sonuç bakımından Spinoza bir inkârcı değil, fakat kelimenin tam anlamıyla bir panteisttir. Yani onun evreni (kosmos) tanrının ta kendisi ve tanrısı da kosmosun cevheridir.

Bütün bu açıklamalardan sonra, pantheizm'in, tanrıyı eşyada gören, yani "tanrı her şeydedir" görüşünü savunan bir düşünce olduğu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla sonuç olarak tanrıyı, evrendeki eşyaların sayısınca parçalara bölen bu anlayış, bizi materyalizme götürmektedir. Çünkü tanrının her şeyde olduğunu söylemek, onu somut ve maddî bir varlık olarak algılamak demektir. (...)

Batı düşüncesinin ana karakteristiği, en soyut olması gereken konuları bile, ancak somut, yani maddî bir yapıya büründürdükten sonra anlayabilmesidir, Hıristiyanlığın Allah inancını bile, Baba, Oğul ve Ruh'u'l-Kuds olarak somutlaştırması ve Allah'a bir insan kişiliği vermesi bu yüzdendir.¹³

İşte tam da burada seküler düşüncede ile İslami düşünce oluşumu üzerinde durmak, unsurları yönünden farklılıklarını ortaya koymak gerekiyor.

Seküler düşüncenin oluşumunda 3 unsur bulunmaktadır. Obje (eşya), beş duyu ve akıl. Beş duyu eşyayı algılar, akıl anlamlandırır. Bu oluşumun zemini tabiattır. Tabiat bir laboratuvardır. Her tür bilgi, deney ve gözlem tabiatta üretilir. Beş duyunun ve aklın yetersizliği söz konusu değildir. Varsa da tabiat laboratuvarında deney ve gözlemlerle sonuca varılır. Bunun adı "maddeci panteizm" veya "materyalizm"dir. Materyalizm, "insanın tümüyle maddi parçalardan oluştuğunu ve ruh gibi gayrimaddi herhangi bir unsur içermediğini iddia eden düşünce. Diğer bir ifadeyle insanın maddi bir cevher olduğu ve madde dışında farklı bir cevher barındırmadığı şeklindeki görüş"¹⁴

Seküler düşünce oluşumunun diğer ucu ruhçu panteizmdir. Yukarıda Yüksel Kanar'dan alıntılarda da görülebileceği gibi ruhçu pantheizm'in, tanrıyı eşyada gören, yani "tanrı her şeydedir" görüşünü savunan bir düşüncedir.

Nitekim yukarıda da belirtildiği gibi Hıristiyanlık sadece aklını kullanarak Hz. İsa'yı Baba, Oğul ve Ruh'u'l-Kuds olarak somutlaştırmış, tanrılaştırmıştır. Bu haliyle Hıristiyanlık bir yönüyle maddeci, bir yönüyle de ruhçu panteisttir. Böylece iki tür panteizmi içinde barındırmaktadır. Ancak Hıristiyanlığın tanrısı dünya ile ilişkili değildir artık. Hıristiyanlık bir şekilde hem maddeci hem de ruhçu panteizmi bünyesinde mezcetmiştir

¹³ Yüksel KANAR, <https://www.islamiokul.com/kutuphane/muhtelif/sosyalbilimler/p/001.htm>

¹⁴ Aykut Alper Yılmaz, *İnsan Nedir?* s. 14

Sonuç olarak cevheri maddede veya ruhta gören panteist yaklaşım, tanrıyı da evrendeki eşyaların sayısınca parçalara bölerek insanlığı materyalizme, materyalizmin aynı sonuca çıkan iki ucuna, maddeci ve ruhçu panteizme götürmektedir. Tanrının her şeyde olduğunu söylemek, onu somut ve maddî bir varlık olarak algılamak, demektir. Dolayısıyla Tanrı'yı da maddeleştirmek demektir.

İslami Düşünce Oluşumu

İslami düşünce oluşumunda ise beş duyu, eşya ve akla ilaveten iki unsur daha vardır: Sabık malumat¹⁵ ve vahiy.

İnsan uzuvlarının (beş duyunun) ve aklın her insanda farklı ve görecelik arzettiği gerçeğinden hareketle İslam'da, insana bu eksiklerini tamamlamak üzere Allah tarafından yaradılıştaki bazı malumatlar verildiği kabul edilir. “Allah Âdem'e bütün isimleri, öğretti. Sonra onları önce meleklerle arz edip, eğer siz sözünüzde sadık iseniz, şunların isimlerini bana bildirin, dedi.” (Bakara 31) Burada isimlerden kasıt ağaç, nehir, hava, su vb. değil, tabiattaki varlık ve oluşumların (mahiyetlerin) insan aklı ve beş duyu ile kavranabilecek olduğunun bilgisidir. Uzak-yakın, sıcak-soğuk, alçak-yüksek vb. her tür tabiattaki oluşumlar insana fitrî malumat olarak verilmiştir. Allah-u Teala bununla da yetinmeyip, yarattığı kuluna beş duyu ve aklının hayat ve kâinatı algılamasına yardımcı ve yol gösterici olarak kendi katından “vahiy” göndermiştir. İşte İslami düşünce oluşumu bu şekilde 5 unsurdan oluşmaktadır. Düşüncenin oluşumundaki bu beş unsurun farkında olmak, hayatı ve kâinatı deney ve gözlem sadedinde daha sağlıklı yorumlamaya-bilmek ve yaşayabilmektir. Zira kâinatın yaratıcısının yaratışında bir eksiklik bulunamaz.

Sonuç

İşte, “din de devrim de gerçekleşirken, kendini boğacak meselelerini, strüktürlerini (temel argümanlarını) doğurur” ifadesinde seküler ve İslami düşünce oluşumunda ve kabulde bu çatışma yatar. Cevheri hatta Yaratıcıyı sadece maddeye hapsedenler veya Tanrı ile madde veya ruh planında birleşmek isteyenler, Tanrıyı, bir yaratıcı değil, evrenle bir ve eşit olan varlık olarak görme yanlışına saplanarak, maddeyi veya ruhu evrenin tanrısı yapmış, kâinat ile Tanrıyı birleştirmiştir. Bilindiği gibi sonrasında da insan aklı mutlaklaştırılarak hümanizme, oradan da

¹⁵ Lügatte, Allah-u Teâlâ'nın muhafazasına (korumasına) kavuşmaya vesile (sebe) olan âyet-i kerimeler anlamındadır. İlim sözcüğüyle aynı kökten türemiştir. İlim, bilgi anlamına gelirken, malumat da bilinen şeyler demektir. Arapçada -at -et ekleri çoğul eki olarak kullanıldığı için malumat da malum sözcüğünün çoğuludur. M. Balcı)

transhümanizme ve posthümanizme sürüklenmektedir. Hatta son dönemlerde seküler insan, kendi yarattığı bir alem olarak Metaverse adını verdiği bir “öteevren” bile hazırlamıştır. Dolayısıyla seküler düşüncenin temsilcilerinin din anlayışı “kendini boğacak meselelerini, strüktürlerini (temel argümanlarını) doğurmuş, sahte bir dinde insanları buluşturmuştur. Bu sahte dinin hiçbir gelişmeci, devrimci / inkılabî özelliği yoktur.

KAYNAKLAR

Akif EMRE, *Kapitalizmin İğvasına Kapılmak*, https://www.muharrembalci.com/hukukdunyasi/Akif_Emre/933.pdf

Aliya İZZETBEGOVİÇ, *DOĞU VE BATI ARASINDA İSLAM*, Nehir Yayınları, İst. 1994.

Aykut Alper YILMAZ, *İNSAN NEDİR?* Albaraka Yayınları, İst. 2022.

Kâmil ERGENÇ, *Aliya'yı Anla/t/mak*, Umran Dergisi, Ekim 2023, S. 350.

Latif TOKAT, “*Modern Batı Dünya Görüşünün Tanrı ve İnsan Tasavvuru Açısından Tahlil ve Eleştirisi*”. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/355985>

Muharrem BALCI, *ALİYA VE ARKADAŞLARI ÖRNEKLİĞİNDE GELECEK TASAVVURUMUZ VE YOL HARİTAMIZ*. Mahya Yayıncılık, İst. Haziran 2024.

Ömer YILDIRIM, “*Konformizm*”, <https://www.felsefe.gen.tr/konformizm/>

Özcan YENİÇERİ, “*Konformizm, Yozlaşma ve İtaatsizlik*”. <https://www.acarindex.com/pdf/acarindex-2792-2544.pdf>

Yüksel KANAR, <https://www.islamiokul.com/kutuphane/muhtelif/sosyalbilimler/p/001.htm>

Zafer ÇAYLI, “*Ferit Kam'ın Panteizm Eleştirisi Bağlamında 'Vahdet-i Vücûd' Anlayışı*”. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/747635>

Malumat-ı sabıka, luggat.com/Malumat-%C4%B1%20sabika/1/1